

Секція 2. Комунікативні аспекти дослідження романських і германських мов

ІНТОНАЦІЙНЕ ОФОРМЛЕННЯ ФРАЗ ІРОНІЧНОЇ ПОДЯКИ (на матеріалі англомовного кінодискурсу)

Бігунова Н.О.

доктор філологічних наук, професор,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Ллюшенко Е.О.

бакалавр, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Пропоноване дослідження спрямовано на встановлення інтонаційних особливостей фраз іронічної подяки (на матеріалі англомовного кінодискурсу). Матеріалом дослідження слугували 35 епізодів вираження іронічної подяки в англомовному кінодискурсі, виокремлених із сучасних англомовних фільмів і серіалів.

Вслід за І.О. Ківенко, подяку витлумачуємо як загрозовий для «обличчя» мовленнєвий акт, синкретичний, оскільки поєднує риси бехабітивів, експресивів та регулятивів, та який реалізує наступні іллокутивні цілі: 1) висловити почуття вдячності за здійснене для адресанта добро; 2) дати позитивну оцінку праці / діям адресата як винагороду чи заохочення; 3) висловити позитивні емоції адресанта, спричинені діями адресанта; 4) визнати послугу і визнати себе боржником; 5) повернути борг за послугу чи благодіяння як словесно, так і діяльнісно (Ківенко, 2018: 190).

Дотримання критерію щирості, згідно з Дж. Сьорлем, є важливою умовою реалізації експресивних мовленнєвих актів (Сьорль, 1986, 183), до яких належить мовленнєвий акт (далі МА) подяки. Висловлюючи подяку, мовець не пристосовує ні реальність до слів, ні слова до реальності, «скоріше при цьому передбачається істинність висловленого судження» (там само: 186). Н. О. Трофимова також наполягає на тому, що критерій щирості є обов'язковим при вираженні експресивів: «мовець є щирим, коли здійснює дію або висловлювання, що виражає пропозиціональний зміст» (Трофимова, 2011: 25).

Термін нещирість у цю парадигму увів Дж. Остін, витлумачивши нещирість як таку умову здійснення мовленнєвого акту, що робить його порожнім (void) (Austin, 1971: 7). С.Н. Плотнікова під нещирістю розуміє усвідомлену дискурсивну стратегію мовної особистості, засновану на вираженні особливого особистісного сенсу, суть якого полягає в заміні справжніх (з погляду цієї мовної особистості) пропозицій на помилкові. Крім того, дослідниця описала концепт нещирості, що містить, на її думку, специфічний спосіб вираження істиннісної оцінки, суть якої полягає в розриві між знанням мовця і зовнішнім поданням цього знання. Мовець здійснює

контроль над істиною, що виявляється в її приховуванні, дозуванні та в інших маніпуляціях (Плотникова. 2000: 52).

У реальній комунікації фактор «щирість/нещирість» не є чимось очевидним. Про нещирість свого висловлювання точно знає сам мовець. Слухач може про це здогадуватися чи залишатися необізнаним щодо цього. В зображеній комунікації цей фактор має бути експлікованим. До способів експлікації щирості/нещирості уналежнюємо авторський коментар, внутрішнє мовлення персонажа, авторський опис його невербальної поведінки, а в усному мовленні – інтонація мовця (Бігунова, 2017: 145).

Згідно з проведеним перцептивним аналізом, більшість реалізацій іронічної подяки оформлена низхідно-висхідним термінальним тоном (60 % у чоловіків і 70 % у жінок). Наведемо епізод з фільму *Me before you*: після святкової вечері в день народження Луїзи, друзі виходять на вулицю проваджати Вілла додому. Вілл дякує кожному за прекрасний вечір. Але коли черга підходить до Патріка, його тон змінюється, оскільки за вечерею Патрік, знаючи, що Вілл паралізований, розповідає всім, що всім слід займатися спортом і радить це Віллу. Отже, на словах *thank* та *advise* вживано низхідно-висхідний тон, який, як відомо з фоностилстики, дозволяє мовцю натякати на прихований зміст, у даному випадку, на нещирість подяки:

- *And Patrick, thank you, for your fitness advice.*

- *It's all for my girlfriend to start this job [Me before you].*

Що стосується шкал, то вони присутні тільки в розгорнутих, аргументованих фразах іронічної подяки, одна половина з яких оформлена низхідною шкалою (яка притаманна і щирій подяці), друга – ковзною шкалою. Як приклад вживання ковзної шкали, розглянемо кіноепізод з фільму *Bridget Jones's Diary*, в якому виражається *іронічна подяка*: Бріджит хоче звільнитися з роботи, але керівник намагається утримати її, стверджуючи, що не помічав раніше її професійних якостей. Таке зізнання є явно нещирим та недоречним, отже відмовляючись та висловлюючи подяку, Бріджит вживає емпатичну ковзну шкалу, яка надає фразі жвавості та в поєднанні з низхідно-висхідним тоном забезпечує іронічний характер мовлення:

- *Well, I just think you should know that, um, there are lots of prospects here for a talented person <...> Lots of prospects for a person who, you know, perhaps for personal reasons has been slightly overlooked professionally.*

- *Thank you, Daniel. That is very good to know. But if staying here means working within 10 yards of you, frankly, I'd rather have a job wiping Saddam Hussein's ass (Bridget Jones's Diary).*

Іронічній подяці притаманний переважно високий тональний рівень (100 % в мовленні чоловіків і 70 % в мовленні жінок) і рідше середній (у мовленні жінок 30%). Щодо тонального діапазону, спостерігаємо вживання середнього тонального діапазону (70 % в мовленні чоловіків і 80 % в мовленні жінок) або, менш часто, широкого (30% у чоловіків і 20% у жінок).

Щодо гучності звучання іронічна подяка, на відміну від інших видів подяки, вимовляється з нормальною або зниженою гучністю (70-75%

нормальної та 30-25% зниженої гучності у чоловіків та жінок). Прикладом пониження гучності може слугувати наступний епізод з фільму *Devil wears Prada*: Андреа приїджає до Парижа, де знайомиться з Крістіаном. Після вечері вони гуляють нічним містом і Крістіан раптом цілує Андреа. Вона відмовляється цілуватися, вибачаючись і кажучи, що вона розлучилася з Нейтом всього пару днів назад і не може так швидко почати нові відносини, але Крістіан не слухає і целує її далі. Через декілька секунд, вона знову зупиняється і говорить, що вона п'яна і її слух, розум і зір притупилися, але він продовжує ігнорувати її. Пізніше вона каже, що вони мало знайомі і знаходяться в чужому місті, але і це не хвилює Крістіана. І нарешті Андреа шепоче, що вона вичерпала всі свої відмовки і сама целує його. В цей час досить тихо, майже про себе, Крістіан вимовляє: **Thanks God!** [*Devil wears Prada*].

Темп вимовляння є переважно нормальним (50 % у чоловіків і 40 % у жінок) або повільним (50 % у чоловіків і 30 % у жінок). Зафіксована тенденція до уповільнення темпу мовлення під час вираження іронічної подяки відрізняє іронічну подяку від щирої або формальної, які вимовляються у прискореному темпі, слугуючи сигналом для глядача про фальшивість вираженої подяки. Прикладом уповільнення темпу мовлення під час вираження іронічної подяки може слугувати наступний епізод з фільму *Me before you*: у свій день народження, Луїза приймає подарунки від всіх близьких людей, і ось підходить черга її хлопця Патрика вручити їй подарунок. Вона відкриває коробку і бачить гарну прикрасу з його ім'ям:

- *I make it specially, he said.*

- **Thank you, Patrick, but...** [*Me before you*].

Отже, іронічну подяку відрізняє вживання емпатичного низхідно-висхідного термінального тону (не притаманне фразам щирої подяки), більш високий, ніж у фразах щирої подяки, тональний рівень вимовлення, розширення тонального діапазону та незначне уповільнення темпу мовлення.

Список літератури

Бігунова Н.О. Позитивна оцінка: від когнітивного судження до комунікативного висловлювання: монографія. Одеса: КП ОМД, 2017. 580 с.

Ківенко І. О. Мовленнєвий акт подяки: прагмалінгвістичний аналіз (на матеріалі англійської мови) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Одеса, 2018. 226 с.

Плотникова С. Н. Неискренний дискурс (в когнітивном и структурно-функциональном аспектах). Иркутск : Изд-во Иркутского гос. лингвистического ун-та, 2000. 244 с.

Сёрль Дж. Классификация иллокутивных актов. Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 17: Теория речевых актов. Москва : Прогресс, 1986. С. 170-194.

Трофимова Н. А. От любви до ненависти. Смысловые узоры экспрессивов. Санкт-Петербург: ИВЭСЭП, 2011. 395 с.

Austin J.L. How to do things with words. Oxford: Oxford University Press, 1962. 167 p.